

NÁSTROJE ENVIRONMENTÁLNEJ POLITIKY EURÓPSKEJ ÚNIE

Miroslav RUSKO – Vojtech KOLLÁR

EUROPEAN UNION ENVIRONMENTAL POLICY INSTRUMENTS

INTEGRATED SAFETY OF THE ENVIRONS

INTEGRATED SAFETY OF ENVIRONS 2019

ABSTRAKT

Environmentálna politika EÚ vznikla v pôvodne výlučne ekonomicky orientovaných Európskych spoločenstvách z potreby zosúladiť environmentálne politiky členských krajín, ktoré pôsobili ako protekcionistické bariéry pre vnútorný trh. Preto aj environmentálne opatrenia mali väčšinou charakter noriem pre produkty a technologické procesy. Neskôr, keď sa pôsobnosť ES rozširovala aj na iné oblasti ako ekonomické, rozširovala sa aj environmentálna politika, boli zavádzané nové oblasti regulácie a nové nástroje s cieľom zabezpečiť vysokú kvalitu životného prostredia v EÚ ako celku.

KEŤOVÉ SLOVÁ: environment, politika, nástroj

ABSTRACT

EU environmental policy originated in the originally exclusively economically oriented European communities from the need to harmonize the environmental policies of the member states that acted as protectionist barriers to the internal market. For this reason, environmental measures were also mostly standards for products and technological processes. Later, when the scope of the EC was extended to areas other than economic, environmental policy also expanded, new regulatory areas and new instruments were introduced to ensure the high quality of the environment in the EU as a whole.

KEY WORDS: environment, policy, tool

Úvod

Environmentálna politika EÚ vznikla v pôvodne výlučne ekonomicky orientovaných Európskych spoločenstvách z potreby zosúladiť environmentálne politiky členských krajín, ktoré pôsobili ako protekcionistické bariéry pre vnútorný trh. Preto aj environmentálne opatrenia mali väčšinou charakter noriem pre produkty a technologické procesy. Neskôr, keď sa pôsobnosť ES rozširovala aj na iné oblasti ako ekonomické, rozširovala sa aj environmentálna politika, boli zavádzané nové oblasti regulácie a nové nástroje s cieľom zabezpečiť vysokú kvalitu životného prostredia v EÚ ako celku. Dnešný mandát EÚ v oblasti životného prostredia je definovaný v Amsterdamskej zmluve. Politika v oblasti životného prostredia vychádza zo základného dokumentu EÚ a ES. V článku 174 zmluvy o ES sa píše, že "politikou ES bude prispievať k naplneniu nasledujúcich cieľov

- zachovávať, chrániť a zlepšovať kvalitu životného prostredia,
- starostlivo a rozumne zaobchádzať s prírodnými zdrojmi,
- presadzovať opatrenia na medzinárodnej úrovni pre zaobchádzanie s regionálnymi alebo celosvetovými problémami."

EÚ má štyri zložky ktoré sú zodpovedné za implementáciu environmentálnej politiky:

- Generálne riaditeľstvo pre životné prostredie a jadrovú bezpečnosť (European Commission Directorate-General for the Environment - DG XI)
- Európske konzultatívne fórum pre životné prostredie a TUR (European Consultative Forum on the Environment and Sustainable Development)
- Európska investičná banka (European Investment Bank)
- Európska environmentálna agentúra (European Environment Agency)

V EÚ môžeme hovoriť o štyroch hlavných kategóriách nástrojov, t.j. legislatívne, trhové, horizontálne, finančné

Systematizácia nástrojov environmentálnej politiky

Na systematizáciu nástrojov environmentálnej politiky sú v praxi rôzne pohľady. Charakteristika kritérií a kategórií pre systematizáciu nástrojov environmentálnej politiky prezentujú tab. 1.

Tab. 1. Charakteristika kritérií a kategórií pre systematizáciu nástrojov environmentálnej politiky

Charakteristika kritérií a kategórií pre systematizáciu nástrojov environmentálnej politiky			
kritérium	kategórie/nástroje		
stupeň verejnej intervencie (miera zásahu verejnej authority na určitej hierarchickej úrovni verejnej správy)	jednostranné environmentálne orientované záväzky znečisťovateľov		
	verejné dobrovoľné programy [dobrovoľné environmentálne riešenia iniciované verejnými inštitúciami]		
	vyjednané dohody [dobrovoľné environmentálne dohody]		
	dobrovoľné proaktívne a udržateľné manažérske prístupy, t.j. aplikácia	environmentálne orientovaného manažérskeho systémového nástroja, resp. nástrojového mixu (napr. EMS, EMAS) environmentálne orientovaného manažérskeho nástroja, resp. nástrojového mixu (napr. EST, EL, LCA apod.)	
uplatnenie normatívneho dokumentu	norma dostupná verejnosti (medzinárodná / regionálna), (▲) (napr. ISO 14001)		
	všeobecne verejnosti dostupné dokumenty, ako sú technické špecifikácie, pravidlá postupu a predpisy (▲) (napr. smernice v rámci NPEHOV)		
	vnútropodnikový dokument / technický predpis		
forma realizácie štátnej politiky životného prostredia	priama forma (priame nástroje)	edukačné nástroje	
		právne nástroje	
		ekonomické nástroje	
		informačné nástroje	
		nástroje strategického plánovania	
		nástroje účasti verejnosti	
	nepriama forma (nepriame nástroje)	dobrovoľné nástroje	
pôsobnosť	Horizontálna (horizontálne nástroje)		
	Sektorová (nástroje cielene zamerané na určité hospodárske sektory)		
	Územná	národná (napr. NPEHOV v SR)	
		nadnárodná	regionálna (napr. Nordický ekolabelingový systém)
		nadregionálna (napr. Európsky ekolabelingový systém; EMAS II)	
globálna (napr. normy radu ISO 14000), resp. nadregionálna (napr. Nordický ekolabelingový systém)			
účel riešenia env. problému (existujúceho, resp. potenciálneho) subjektov	riešenie lokálneho/regionálneho environmentálneho problému		
	riešenie environmentálneho problému subjektu (organizácie)	prioritne v rámci areálu subjektu [organizácie] (napr. uplatnenie EMA)	
		prioritne zamerané na okolie subjektu [organizácie] (napr. uplatnenie EIA)	
systémové riešenie ochrany životného prostredia subjektom [organizáciou] (napr. zavedenie EMS, EMAS)			
spoluúčasť ďalších subjektov pri realizácii štátnej politiky životného prostredia	nástroje orientované na medzinárodnú spoluprácu		
	medzištátne záväzky		
	rezortné dohody		
	regionálne dohody		
komunálne dohody			
nástroje orientované na vnútroštátnu spoluprácu, t.j. aktívny prístup povinných subjektov (organizácií) pri identifikácii, hodnotení a riadení možných rizík a env. vplyvov vyplývajúcich z ich činnosti vrátane	aktívna účasť verejnosti pri posudzovaní predpokladaných environmentálnych vplyvov, pri povoľovaní príslušných činností a do určitej miery aj pri ich realizácii	Smernica Rady 85/337/EHS o posudzovaní vplyvov niektorých verejných a súkromných projektov na životné prostredie v znení Smernice Rady 97/11/ES. Aktuálne platí: Smernica 2001/42/ES EPaR posudzovaní účinkov určitých plánov a programov na životné prostredie; Smernica 2011/92/EÚ EPaR o posudzovaní vplyvov určitých verejných a súkromných projektov na životné prostredie (kodifikované znenie); resp. Smernica 2014/52/EÚ EPaR ktorou sa mení smernica 2011/92/EÚ.	

¹ WYATT, D. – DASHWOOD, S., 1993. *European Community Law*. Sweet and Maxwell. London, s. 653

² ŠTEFANOVIČ, M. - KOŠČIAROVÁ, S. - PIRČ, J., 2001. *Právo životného prostredia*. Bratislava : IURA EDITION, 254 s., 1.vyd., ISBN 80-89047-11-4, s.61-64

³ EuroInfo. - [on-line] Available on - URL: <http://www.euroinfo.gov.sk/redirect-7a.html>

	navrhovania a realizovania potrebných opatrení, a to už v štádiu pred začatím takejto činnosti a v potrebnej miere prirodzene i počas jej vykonávania	povinný (vynútiteľný) prístup organizácie, t.j. povinnosť preukazovania plnenia požiadaviek právnych predpisov sa ustanovuje v právnom predpise ako povinnosť príslušnej organizácie a jeho neplnenie je sankcionovateľné		Smernica EPaR č. 2010/75/EÚ o priemyselných emisiách (integrovaná prevencia a kontrola znečisťovania životného prostredia), nahradila smernicu 2008/1/ES o IPKZ; nariadenie EPaR (ES) č. 166/2006 o zriadení Európskeho registra uvoľňovania a prenosov znečisťujúcich látok, ktorým sa menia a dopĺňajú smernice Rady 91/689/EHS a 96/61/ES (E-PRTR)
		dobrovoľný prístup organizácie na aplikáciu proenvironmentálne orientovaných nástrojov v rámci svojho proaktívneho správania sa a otvoreného dialógu s verejnosťou. Predpisy stanovujú právny rámec na zabezpečenie kvality, transparentnosti, kompatibility a pod., avšak začlenenie organizácie do systému je dobrovoľné a závisí len na jej vlastnom rozhodnutí. Žiadna povinnosť zapojenia organizácie do systému nevyplýva z týchto predpisov a nemôže byť nariadená či sankcionovaná zo strany orgánov verejnej správy.		Smernica Rady 96/82/ES o kontrole nebezpečenstiev veľkých havárií zahŕňajúcich nebezpečné látky (tzv. Smernica SEVESO II); nová smernica EP a Rady 2012/18/EÚ z 4. júla 2012 – SEVESO III Nariadenie ES 1836/199 (EMAS I) o dobrovoľnej účasti priemyselných podnikov na programe ES o environmentálnom riadení a hodnotení. Novelizované Nariadením EÚ 761/2001 o dobrovoľnej účasti organizácií v schéme environmentálneho manažérstva a auditu (EMAS II), resp. EMAS III – Nariadenie (ES) č. 1221/2009 Pôvodne Nariadenie Rady/EHS/ 880/92 týkajúce sa systému ES pre udeľovanie environmentálnej značky „Európsky kvet“. Nariadenie bolo revidované Nariadením (EC) 1980/2000; resp. Nariadením EPaR (ES) č. 66/2010 o environmentálnej značke EÚ → súčasný názov: „Environmentálna značka Európskej únie“
kvalitatívna a/alebo kvantitatívna špecifikácia zamerania	založené na	presne špecifikovaných a kvantifikovaných cieľoch týkajúcich sa správania voči životnému prostrediu (environmentálne označovanie typ I)		
		menej presne špecifikovaných cieľoch týkajúcich sa správania voči životnému prostrediu (environmentálne značenie výrobkov typ II, III)		
	zamerané na primárne využitie	technických prostriedkov	technologický pokrok v rámci spolupráce pri výskume a vývoji výrobkov a technológií (napr. ekodizajn, LCA)	
			technologický pokrok v rámci aplikácie EST (napr. čistejšia produkcia)	
			technologický pokrok v oblasti produktov (napr. env. označovanie typ I)	
manažérskych prístupov (napr. implementácia systému environmentálneho manažérstva - EMS, resp. EMAS)				
zaväzujúce organizácie k poskytovaniu informácií o ich vplyve na životné prostredie (napr. env. reporting)				

Vysvetlivky k tab. : (▲) – v zmysle STN EN 45020: 2007 Normalizácia a súvisiace činnosti. Všeobecný slovník

Edukačné nástroje

Dostatočné verejné environmentálne povedomie v environmentálnej oblasti je základným a prioritným predpokladom úspešnej realizácie štátnej environmentálnej politiky. Zvyšovanie verejného povedomia o problematike ochrany životného prostredia vedie verejnosť nielen k väčšiemu pochopeniu environmentálnych súvislostí hospodárskeho a sociálneho života spoločnosti, ale tiež k zvýšeniu kvality rozhodovania spotrebiteľov, k zvyšovaniu právneho povedomia občanov a následne aj k zvýšeniu ochrany životného prostredia a kvality života. Medzi edukačné nástroje patrí environmentálna osвета, výchova a vzdelávanie. MŽP SR ako ústredný orgán štátnej správy SR pre tvorbu a ochranu životného prostredia v rámci svojej činnosti v zmysle platného Štatútu podporuje environmentálnu výchovu a vzdelávanie; rozvíja s týmto zameraním propagačnú, edičnú a dokumentačnú činnosť, podieľa sa na odbornej príprave zamestnancov rezortu a regionálnej verejnej správy. Ako vyplýva z Národného environmentálneho akčného programu II i Národnej stratégie trvalo udržateľného rozvoja SR, MŽP SR vytvára priestor na rozvoj environmentálneho povedomia verejnosti prostredníctvom aktivít podriadených odborných organizácií, ktoré zriaďuje v rozsahu svojej pôsobnosti Slovenská agentúra životného prostredia, Štátna ochrana prírody, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, ZOO Bojnice, Správa slovenských jaskýň. Do celého systému environmentálnej výchovy a vzdelávania vstupujú mimovládne organizácie.

Právne nástroje

Význam právnych nástrojov pre ochranu životného prostredia a TUR vyplýva z povahy práva ako súboru pravidiel správania, pravidiel upravujúcich vzťahy medzi jednotlivými subjektmi v spoločnosti. Právo všeobecne je do značnej miery reaktívny nástroj riešiaci už vzniknuté problémy. Právo môže pôsobiť aj proaktívne, t. j. môže iniciovať vývoj a vytvárať potrebné inštitúcie. Medzi právne nástroje environmentálnej politiky patrí najmä ústavnoprávna regulácia starostlivosti o životné prostredie, zákonná regulácia starostlivosti o životné

prostredie, právna úprava ekonomických nástrojov životného prostredia, právna úprava zdrojov financovania starostlivosti o životné prostredie. Najdôležitejšie ustanovenia z oblasti ochrany a starostlivosti o životné prostredie sú v Ústave SR, publikovanej pod č. 460/1992 Zb., ktorá prvý raz venovala zvýšenú pozornosť otázkam životného prostredia. Ústava Slovenskej republiky upravuje otázky životného prostredia v šiestom oddiele nazvanom Právo na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva (článok 44 a článok 45), ale aj v rôznych súvislostiach aj v článkoch 15, 20, 36, 40 a 41. Okrem Ústavy Slovenskej republiky právo životného prostredia upravuje celý rad predpisov, najmä zákonov a podzákonných noriem vydávaných v zmysle splnomocňovacích noriem, teda nariadení, vyhlášok a výnosov, ako aj všeobecne záväzných nariadení obcí. Mnohé z nich, najmä zo staršieho obdobia, prešli viacerými zmenami a doplnkami, boli postupne novelizované. Niektoré právne normy po prvýkrát upravujú už ucelené alebo aspoň čiastkové inštitúty práva životného prostredia. Významným právnym predpisom zameraným na ochranu životného prostredia je zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí.

Ekonomické nástroje

Ekonomické nástroje tvorby a ochrany životného prostredia sú chápané ako súčasť komplexu nástrojov riadenia hospodárstva, ktorých výber je cieľovo determinovaný a v určitých prípadoch časovo ohraničený. Vychádzajú z cieľov Štátnej environmentálnej politiky SR. Z hľadiska ich aplikácie môžeme ekonomické nástroje, používané v environmentálnej politike, rozdeliť na využívané v manažérstve prírodných zdrojov a používané pri znižovaní znečistenia životného prostredia. Ekonomické nástroje patria medzi najefektívnejšie nástroje na zaistenie cieľov štátnej environmentálnej politiky.⁴ Okrem nástrojov negatívnej stimulácie (dane, poplatky atď.) je významnou súčasťou ekonomických nástrojov v SR poskytovanie štátnej pomoci a iných foriem podpory do oblasti životného prostredia z domácich zdrojov (SFŽP, rezortné programy) a zo zahraničných zdrojov (štrukturálne fondy, program LIFE, INTERREG). Ekonomické nástroje vytvárajú v závislosti od konkrétnych podmienok trhu priestor na individuálne rozhodovanie sa ekonomických subjektov, čo pri jasne stanovených podmienkach a pravidlách vedie k efektívnejšej alokácii zdrojov a k dodatočným možnostiam zlepšovania kvality životného prostredia. Významným ekonomickým nástrojom v odpadovom hospodárstve je Recyklačný fond zriadený na základe zákona č. 223/2001 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov⁵. Významnú úlohu zohráva využívanie ekonomických stimulov nielen pri čerpaní prírodných zdrojov, ale aj na zachovanie biologických zdrojov.⁶ Najviditeľnejšie aktivity sú obsiahnuté vo vládných programoch orientovaných na zníženie znečisťovania životného prostredia, ktoré buď formou priamej kontroly alebo pomocou finančných podnetov stimulujú firmy, aby naprávali externalitu.⁷

Informačné nástroje

Význam informačných nástrojov spočíva v garantovaných informáciách pre rozvojové koncepcie, územnoplánovacie dokumentáciu atď. Vstupom SR do EÚ sa zvýšila potreba garantovaných informácií v rámci reportingu a tiež v nadväznosti napr. na poskytovanie finančných prostriedkov z fondov EÚ. Významnú úlohu zohráva plnenie Aarhuského dohovoru o prístupe k informáciám. V SR je budovaný jednotný informačný systém životného prostredia. Dôležitú úlohu v oblasti poskytovania environmentálnych informácií zohráva informačný portál o životnom prostredí MŽP SR a SAŽP, mapový server, indikátorový server, metainformačný systém, knihovnica a informačné služby.

Plánovacie nástroje

Plánovanie ľudských aktivít v priestore s cieľom TUR sa prelína vo viacerých plánovacích mechanizmoch, ktoré smerujú k ovplyvňovaniu budúcich činností za účelom dosiahnutia stanovených cieľov. Vzhľadom na to je potrebné skúmať vzťah a logickú nadväznosť týchto mechanizmov v hierarchii dôležitých plánovacích činností. V podmienkach SR je environmentálne plánovanie a environmentálny manažérstvo určené viacerými príslušnými legislatívnymi predpismi, napríklad⁸: územné plánovanie – má povahu komplexného integrovaného plánovania s priestorovými dôsledkami, krajinnoekologické plánovanie, územný systém ekologickej stability (ÚSES), posudzovania vplyvov na životné prostredie (EIA), strategické environmentálne hodnotenie (SEA).

⁴ HANLEY, Nick - FOLMER, Henk, 1998: *Game Theory and the Environment*. - Edward Elgar Publishing, ISBN 1-85898-415-7, 432 pp.

⁵ ZUZULA, I., 2004. Ekonomický nástroj v odpadovom hospodárstve. *Magazín pre priemyselnú ekológiu XXI. storočie*, 1/2004, VII. ročník, s. 48-52. ISSN 1335-874X

⁶ McNEELY, Jeffrey A., 1988: *Economics and Biological Diversity: Developing and Using Economic Incentives to Conserve Biological Resources*. - IUCN, Gland, Switzerland, XIV + 232 pp., ISBN 2-88032-964-7.

⁷ SAMUELSON, P.A. – NORDHAUS, W.D., 2000: *Ekonomía*. - Bratislava: ELITA. 822 s., prvé vydanie, ISBN 80-8044-059-X. [s. 350]

⁸ BELČÁKOVÁ, I. – PETRÍKOVÁ, D., 2003. *Environmentálne plánovanie (Environmentálne hodnotenie a sociálna participácia)*. Bratislava: ROAD. 79 s., ISBN 80-88999-21-9, s. 8

Územný rozvoj je rozvoj, ktorý trvalo udržateľným spôsobom uspokojuje základné životné potreby ľudí v krajine, pričom neznižuje jej diverzitu, zabezpečuje optimálne priestorové usporiadanie a funkčné využívanie územia, environmentálnu bezpečnosť a vhodnosť stavieb a zariadení, tvorbu a zachovanie územného systému ekologickej stability, šetrné využívanie prírodných zdrojov, ochranu prírodného a kultúrneho dedičstva⁹.

Nástroje orientované na výskum a vývoj

Zaistenie podpory výskumu a vývoja je významnou súčasťou Lisabonského procesu. Výskum a vývoj sú disciplíny, ktoré svojimi výstupmi môžu pozitívne ovplyvňovať situáciu v oblasti environmentu, bezpečnosti a kvality. Výskum a inovácie priamo ovplyvňujú úroveň našej prosperity a blaha jednotlivcov a spoločnosti vo všeobecnosti. Hlavnou úlohou politiky v oblasti výskumu a technologického rozvoja je dosiahnuť to, aby sa EÚ stala popredným hospodárstvom založeným na vedomostiach/poprednou znalostnou ekonomikou. Preto by vytvorenie spoločného výskumného priestoru malo časom zabezpečiť najlepšiu možnú úroveň spolupráce na všetkých úrovniach, lepšiu koordináciu európskych a vnútroštátnych politik, posilnenie štrukturálnych kapacít, lepšie vzájomné prepojenie väčšieho počtu výskumných tímov a podporu mobility osôb a nápadov.¹⁰

Inštitucionálne nástroje

Inštitucionálne nástroje okrem vlastnej realizácie opatrení environmentálnej politiky prevádzajú kontrolu jej plnenia, vyhodnocujú indikátory, atď. Základným nástrojom na presadzovanie štátnej politiky sú štátne inštitúcie. Prvým ústredným špecializovaným orgánom štátnej správy na území Slovenska po roku 1989 bola Slovenská komisia pre životné prostredie (SKŽP), ktorá bola zriadená zákonom č. 96/1990 Zb. Na tento zákon nadväzoval zákon č. 595/1990 Zb. o organizácii miestnej štátnej správy pre životné prostredie, ktorý vytvoril sieť 38 okresných úradov životného prostredia a 121 obvodných úradov životného prostredia. Zákom č. 453/1992 Zb., ktorým sa menil a doplňal zákon č. 347/1990 Zb. o organizácii ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy SR, bolo zriadené Ministerstvo životného prostredia SR namiesto dovtedajšieho ústredného orgánu štátnej správy. MŽP SR sa stalo ústredným orgánom štátnej správy pre tvorbu a ochranu životného prostredia vrátane ochrany prírody, ochrany kvality a množstva vôd a ich racionálneho využívania, územného plánovania a stavebného poriadku, odpadového hospodárstva, zabezpečovania jednotného informačného systému o životné prostredie a plošného monitoringu životného prostredia na území Slovenskej republiky, geologického výskumu a prieskumu. Zákom č. 222/1996 Z. z. o organizácii miestnej štátnej správy došlo k zmene organizačnej podoby miestnej štátnej správy vrátane činnosti na úseku životného prostredia – agenda tvorby a ochrany životného prostredia prešla do pôsobnosti vzniknutých okresných a krajských úradov. Zákom č. 525/2003 Z. z. o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie stanovil orgány štátnej správy pre tvorbu a ochranu životného prostredia Ministerstvo životného prostredia SR, krajské úrady životného prostredia, obvodné úrady životného prostredia, Slovenskú inšpekciu životného prostredia. Štátnu správu starostlivosti o životné prostredie vykonávajú tiež obce v rozsahu ustanovenom osobitnými predpismi.

Administratívne nástroje

Trh znamená slobodnú výmenu, slobodnú konkurenciu a slobodnú kooperáciu.¹¹ V podmienkach trhového hospodárska plní štát niektoré veľmi významné funkcie, ktoré nemôže zabezpečiť žiadny iný subjekt. Štát reprezentovaný vládou má určitú zodpovednosť za vývoj v ekonomike. Pokiaľ trhový mechanizmus dokáže automaticky riešiť základné ekonomické otázky v národnom hospodárstve, štát by mal do ekonomického diania zasahovať čo najmenej, a to len vtedy, ak je to nevyhnutné – ak trhový mechanizmus zlyhá a nedokáže zabezpečiť skutočne efektívne hospodárenie subjektov trhu. Svoje úlohy štát plní prostredníctvom hospodárskej politiky. Nástroje riešenia externalít: trhové nástroje - internalizácia externalít, ustanovenie majetkových práv (Coasova teoréma), vytvorenie ekonomickej jednotky vhodnej veľkosti, administratívne nástroje, zákaz alebo donútenie, regulácia, zdaňovanie – pokuta, dotácie. Administratívne nástroje z pohľadu priamej, resp. nepriamej regulácie: systém priamej regulácie využíva k presadeniu environmentálnej politiky normatívne nástroje (prikazy, zákazy a pod.); systém nepriamej regulácie využíva k pôsobeniu nástroje ekonomicke (poplatky, dane a pod.) a etické (výchova, vytváranie verejnej mienky a pod.). Administratívne nástroje environmentálnej politiky majú obmedzovací a donucovací charakter a sú typické priamym pôsobením a možnosťou kontroly. Na znečisťujúci subjekt pôsobia priamo a bezprostredne nezohľadňujú konkrétnu situáciu na trhu a nedávajú jednotlivým ekonomickým subjektom priestor na rozhodovanie. Administratívne nástroje implementácie

⁹ Zákom č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov

¹⁰ Príslušné normatívne právne akty, prípravné akty a ostatné akty sú dostupné on-line: >http://eur-lex.europa.eu/sk/dossier/dossier_35.htm<

¹¹ DOERING, Detmar, 2002: Liberalizmus - pokus o slobodu. - Bratislava: NLS, ISBN 80-88874-10-6, 55 s.

environmentálnej politiky sú plány (dokument, ktorý stanovuje ciele a spôsoby ich dosiahnutia, vyjadruje formálne stratégie), rozpočty (súbor pravidiel alokácie zdrojov, výkaz finančne vyjadrených očakávaných výsledkov a nárokov), procedúra (postupnosť krokov alebo úloh logicky a chronologicky usporiadaných, ktorých uskutočnenie vedie k splneniu určitého cieľa), pravidlá (konkrétne a jednoznačné opatrenie prijímané vzhľadom na vzniknutú situáciu, nedovoľuje pružnosť ani odchýlku), standardizácia (systém, alebo súbor opatrení na vypracovanie, určenie a zavádzanie záväzných vlastností a kvality výrobkov, materiálov, výrobných procesov). Administratívne nástroje vyjadrujú priamy vzťah obce k právnickým a fyzickým osobám¹².

Nástroje zamerané na dematerizáciu spotreby

V podmienkach EÚ a postupne aj v SR sa postupne presadzuje uplatňovanie viacerých administratívnych nástrojov environmentálnej politiky, medzi ktoré patrí najmä zelené verejné obstarávanie (Green Public Procurement - GPP), zelené nakupovanie (Green Purchasing - GPu), zelené zásobovanie (green procurement - GP), eko-zásobovanie (eco-procurement - EP)^{13, 14, 15}.

Dobrovoľné / technické nástroje

Environmentálna politika sa zameriava okrem využívania legislatívneho prístupu aj na implementáciu dobrovoľných nástrojov, ktoré podporujú ekonomický rast spoločnosti, konkurencieschopnosť, rentabilitu, vytváranie nových pracovných miest a prispievajú k znižovaniu negatívnych dopadov antropogénnej činnosti na životné prostredie. Ich zámerom je prispieť k vyvolaniu vhodných zmien v správaní výrobcov a spotrebiteľov s cieľom pozitívne ovplyvňovať kvalitu životného prostredia¹⁶.

ZÁVER

Politika ochrany životného prostredia sa začala vo zvýšenej miere uplatňovať v hospodársky vyspelých štátoch v 60. rokoch 20. storočia. Postupne boli prijímané a novelizované základné zložkové právne predpisy (k ochrane ovzdušia, vody, prírody, k nakladaniu s odpadmi a s chemickými látkami, k ochrane proti hluku, atď.). Spektrum nástrojov environmentálnej politiky a ich uplatňovanie v praxi má za cieľ nielen eliminovať súčasné, resp. potenciálne environmentálne problémy, ale prispieť k udržateľnému rozvoju spoločnosti v dlhodobom horizonte.

ADRESY AUTOROV

doc. RNDr. Miroslav RUSKO, PhD.

Slovenská technická univerzita v Bratislave, Materiálovotechnologická fakulta Trnava, Ústav integrovanej bezpečnosti, Botanická 49, 917 01 Trnava, Slovenská republika

e-mail: mirorusko@centrum.sk

prof. Ing. Vojtech KOLLÁR, PhD.

Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, Slovenská republika

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.

¹² ZÁRSKA Elena a kol., 2006: *Komunálna ekonomika a politika*. - Bratislava: EKONOM, 13 s.

¹³ Zelená kniha o IPP, COM (2001) 0068 final.

¹⁴ Oznámenie Komisie Európskeho parlamentu a Rady o IPP COM (2003) 302 final.

¹⁵ Databáza produktov a služieb s environmentálnymi informáciami: http://europa.eu.int/comm/environment/green_purchasing

¹⁶ RUSKO, M., 2004. *Environmentálne orientovaný manažment v praxi manažéra*. - Žilina: Strix. Edícia EV-2, 1. vydanie, ISBN 80-969257-1-7, 190 s